

Motion till riksdagen

1989/90:Fi46

av Anne Wibble m.fl. (fp)

med anledning av prop. 1989/90:114 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder

Mot.
1989/90
Fi46—48

1. Sammanfattning

Folkpartiet kritiserar regeringen för bristen på en sammanhängande ekonomisk strategi. Det ekonomiska läget har försämrats sedan finansplanen presenterades, men regeringen presenterar ingen bedömning av det ekonomiska läget. Inte heller ges någon beskrivning av väntade effekter av föreslagna eller aviserade åtgärder.

Den ekonomiska kris som var så akut att den ledde till regeringsskris negligeras nu helt och konkreta ekonomisk-politiska åtgärder skjuts på framtiden.

Regeringens uttalanden om att den ekonomiska politiken överordnas övriga politiska krav samt att reformer föreslås bara om de utan skattehöjningar kan finansieras inom ramen för en stram finanspolitik motsägs av aviserade och beslutade förslag. Både skattehöjningar och nya reformer föreslås. Folkpartiet anser en sådan återgång till traditionell skattehöjningspolitik skadlig och felaktig. De dubbla budskapen bidrar också till ökad osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen och sjunkande förtroende för regeringens förmåga att angripa de strukturella problemen. Därmed tvingas även fortsättningsvis riksbanken driva en hård penningpolitik med höga räntor.

Folkpartiets ekonomiska politik nu liksom tidigare bygger på en kombination av långsiktigt verkande åtgärder för att öka produktiviteten och dämpa överhettningen i ekonomin. Till de viktigaste inslagen hör ett fullföljande av skattereformen, åtgärder för att effektivisera den skattefinansierade tjänstesektorn, stimulanser för hushållens sparande och besparingar i de offentliga utgifterna.

2. Det ekonomiska läget

Regeringen upprepar slutsatserna från analysen i finansplanen 1990, nämligen att de tre viktigaste problemen i ekonomin är den snabba pris- och kostnadsökningen, den låga tillväxten och det låga sparandet.

Vi har redan tidigare instämt i denna beskrivning och därtill lagt två ytterligare problem, nämligen utvecklingen i den offentliga sektorn samt fördelningspolitiken.

Det nya som proposition 114 tillför utöver finansplanen är påståendet att

utsikterna för den svenska ekonomins utveckling har försämrats i förhållande till vad som redovisades i finansplanen.

Vi anser att detta är ett korrekt påstående. Det är anmärkningsvärt att regeringen, i en proposition som utger sig för att presentera en ekonomisk-politisk strategi, avstår från att redovisa en mer ingående analys av det ekonomiska läget. Regeringen har t.ex. valt att inte presentera några prognoser för kritiska nyckeltal i ekonomin, såsom försörjningsbalans och löneökningstakt. Riksdagen har därför ingen möjlighet att granska de bedömningar som ligger till grund för den politik som regeringen avser föra.

Den 15 februari valde regeringen att avgå. Som skäl angavs att man i riksdagen inte fått gehör för de förslag inom den ekonomiska politiken som lagts fram. Därefter har emellertid regeringen återkommit med i stort sett samma ekonomiska politik – med undantag för de av riksdagen förkastade förslagen om lönestopp och strejklöslöshet.

En rimlig tolkning av detta är att regeringen kommit till insikt om att de föreslagna åtgärderna var onödiga eller kanske direkt felaktiga. En alternativ analys är att åtgärderna var nödvändiga och att den förda ekonomiska politiken nu är bristfällig. Av propositionen som nu förelagts riksdagen är det omöjligt att bedöma vilken regeringens verkliga inställning är.

Sedan finansplanen presenterades har ett antal fristående prognoser från banker och utredningsinstitut presenterats. Två exempel på aktuella prognoser sammanfattas i nedanstående tabell, där också finansplanens prognos anges.

Tabell med aktuella nyckeltal

Finansplanen Volym ändr i procent	HUI		SE-banken			
	1990	1991	1990	1991	1990	1991
Priv kons	1,3	2,3	0,8	1,2	1,0	2,0
Off kons	1,7	1,1	1,7	1,5	1,5	0,7
Invest	1,7	2,0	2,2	2,2	-0,9	-1,9
Export	2,9	3,5	0,0	0,5	1,5	1,0
BNP	1,3	1,7	0,9	1,2	0,3	0,1
Lön ökn %	7,5	4,0	8,0	7,5	11,5	7,5
KPI dec-dec %	7,7	6,2	9,0	8,0	10,5	8,0
Handelsbal mdr	22,4	21,9	15,0	14,0	14,0	10,0
Bytesbal mdr	-37,5	-52,6	-45,0	-60,0	-50,0	-70,0

Källor: Finansplanen 1990, Ekonomiskt perspektiv, mars 1990, SE-banken. Konjunkturrapport, Feb 1990, Handels Utredningsinstitut.

Som framgår av tabellen ger de aktuella prognoserna en mörkare bild av det ekonomiska läget än den som presenterades i finansplanen. De pekar på att de ekonomiska problemen i Sverige är betydande och att de kommer att förvärras.

Vi delar denna bedömning. Vi vill i detta sammanhang också påminna om

den analys vi gjorde i folkpartiets partimotion i januari, som visade att problemen i svensk ekonomi är långsiktiga och att utvecklingen gått åt fel håll under en längre tid. Vi konstaterade att denna negativa utveckling bottnar i grundläggande strukturella problem i ekonomin. Detta synsätt delas bl.a. av den nyligen presenterade långtidsutredningen.

Det blir alltmer oansvarigt av regeringen att underlåta att lägga om den ekonomiska politiken till en långsiktig strategi för att angripa de grundläggande problemen och vända den negativa utveckling som annars hotar Sverige.

3. Regeringens ekonomiska politik

Regeringen begär i propositionen riksdagens godkännande av vissa allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken. Dessa beskrivs på följande sätt:

Uppgiften att föra en ansvarsfull ekonomisk politik *överordnas* övriga politiska krav. Reformer föreslås bara om de, *utan skattehöjningar*, kan finansieras inom ramen för en fortsatt stram finanspolitik. /Vår kursivering/

Många torde kunna instämma i dessa formuleringar. Regeringen tycks emellertid inte inse att formuleringar som direkt motsägs av de konkreta åtgärder som föreslås närmast ger ett löjeväckande intryck. I varje fall bidrar de inte till att skapa förtroende för regeringen eller dess ekonomiska förslag.

Det första påståendet – att den ekonomiska politiken *överordnas* övriga politiska krav – blev motsagt av finansministern redan i hans första debatt i riksdagen. På fråga om inte föräldraförsäkringens utbyggnad medverkar till minskat utbud av arbetskraft svarade nämligen Allan Larsson att regeringen har flera mål som måste tillgodoses samtidigt och att dess nuvarande uppläggning utgjorde en "rimlig avvägning". Detta kan inte tolkas på annat sätt än att regeringen är medveten om att utbyggd föräldraledighet leder till minskat arbetskraftsutbud men att denna negativa utbudseffekt underordnas den ekonomiska politiken mål.

Samma slutsats gäller det nyligen fattade beslutet att förlänga semestern samtidigt som löntagarna uppmanas att inte utnyttja förlängningen. Denna typ av dubbla budskap ger inte intryck av någon fast strategi från regeringens sida.

Det andra påståendet – att reformer föreslås bara om de, *utan skattehöjningar*, kan finansieras inom ramen för en stram finanspolitik – är tyvärr också motsagt av de konkreta förslagen. Ingen torde kunna förneka att utbyggd föräldraledighet och längre semester är reformer. Ingen torde heller kunna förneka att de förslag som läggs fram eller aviseras motsvarar betydande skattehöjningar. Det gäller den föreslagna finansieringen av den lagfästa sjuklönen, den höjda investeringsskatten och den höjda tobaks- och alkoholskatten, som sammantaget torde motsvara skattehöjningar på mer än 10 miljarder kronor. De konkreta förslagen innebär således att reformer föreslås trots att de måste finansieras med skattehöjningar.

I årets finansplan och tidigare ekonomiska dokument från den förra regeringen återfanns en mycket klok och insiktsfull formulering. "Skattehöjningar bör inte användas som finanspolitiskt instrument", skrev man. I och

för sig är det sant att man inte lyckades leva upp till denna formulering, men skrivningen får ändå anses ha haft en viss återhållande verkan på viljan att ta till skattehöjningar. I den nu aktuella propositionen saknas denna formulering. Detta är uppenbarligen helt medvetet, eftersom finansministern i den ovan refererade debatten avslutade med att säga att "det vore fel att -- -- utesluta åtgärder på budgetens inkomstsida". På vanlig svenska betyder det höjda skatter. Höjda skatter är nu med finansministerns ord "en fråga som är föremål för närmare studium och granskning". Den tidigare socialdemokratiska regeringen har visat en betydande uppfinningsrikedom i att finna nya skatter att införa eller gamla skatter att höja, och vi befarar att den nya regeringen besitter samma förmåga.

Med en sådan uppläggning av den ekonomiska politiken kommer de ekonomiska problemen att förvärras. Höjda skatter strider mot vad som är långsiktigt nödvändigt och önskvärt. De långsiktigt skadliga verkningarna på ekonomins utvecklingskraft och produktivitetstillväxt är enligt vår uppfattning stora.

4. Folkpartiets ekonomiska politik

I vår partimotion i januari beskrev vi hur den ekonomiska politiken principiellt bör läggas upp. I motsats till regeringen känner vi inte något behov av att ständigt ändra vår strategi. Den innebär att den ekonomiska politiken i första hand måste inriktas på de långsiktiga problemen. De viktigaste inslagen i en sådan politik bör vara:

- ett fullföljande av skattereformen,
- åtgärder för att förnya och effektivisera den skattefinansierade tjänstesektorn,
- åtgärder som undanröjer den rådande osäkerheten om energipolitiken och EG-politiken,
- åtgärder för att öka hushållens sparande,
- anslutning till EMS, samt
- åtgärder för att minska överhettningen i ekonomin.

De åtgärder som bör vidtas för att minska överhettningen är stimulanser av arbetskraftsutbudet samt minskningar av efterfrågan genom besparingar i de offentliga utgifterna. Besparingar skapar utrymme för att i ett mer balanserat läge sänka skattetrycket.

Bara om vidtagna åtgärder på detta sätt stödjer varandra kan finanspolitiken ges den stramhet och långsiktighet som krävs för att skapa förtroende och avlasta penningpolitiken.

Vi vill understryka betydelsen av att överhettningen angrips med finanspolitiska åtgärder på budgetens utgiftssida. Nuvarande penningpolitiska åtstramning, som är ett uttryck för bristen på finanspolitik, drabbar vissa hushåll mycket godtyckligt samtidigt som merparten av effekterna innebär fördyringar och hinder för näringslivets investeringar. Detta strider mot den på längre sikt nödvändiga utvecklingen.

5. Kommentarer till föreslagna eller aviserade åtgärder

Mot. 1989/90

Fi46

Under rubriken *Åtgärder för att få till stånd stabiliseringsavtal* föreslår regeringen dels en särskild förhandlare för att få låga avtal, dels en särskild utredare för att förbättra de institutionella formerna för lönebildningen. Mot det senare har vi ingen invändning, även om det inte alls framgår på vilka områden regeringen tänker sig förändringar.

Enligt vår uppfattning har däremot den särskilde förhandlaren – den s.k. stålmannen – erhållit ett omöjligt uppdrag. Med den överhettning på arbetsmarknaden som råder och utan kännedom om den ekonomiska politik som regeringen avser föra (den skall presenteras först i kompletteringspropositionen) är förutsättningarna för den särskilde förhandlaren att lyckas med sitt uppdrag inte goda. Ansvaret för detta åvilar regeringen, inte förhandlaren och hans medarbetare. Vi vill också ifrågasätta det kloka i att redan nu, under mars/april 1990, med en överhettad arbetsmarknad försöka få fram ett avtal för nästa år. Alla bedömningar tyder på att arbetsmarknadsläget nu försvagas ganska snabbt och de yttre förutsättningarna för ett lågt avtal torde därmed komma att förbättras om man avvaktar utvecklingen.

Under rubriken *Tillfälliga åtgärder på prisområdet* föreslås ett allmänt pris- och hyresstopp som skall gälla tills vidare. Som vi många gånger tidigare har framfört är vi principiella motståndare till prisreglering. Om den är i kraft länge har den skadliga effekter på prisbildningen och ekonomins funktionssätt. Om den är i kraft under kort tid blir den främsta effekten en stimulans av efterfrågan, därför att köp tidigareläggs medan pristopp ännu är i kraft, vilket är motsatsen till det man eftersträvar.

Folkpartiet avvisar alltså det föreslagna pris- och hyresstoppet.

Regeringen redovisar också att den har inlett överläggningar med näringslivet om åtgärder för att bryta prisförväntningarna. Vi har självfallet ingen erinran mot att regeringen överlägger med vem den vill, men vi vill varna för den övertro på administrativa förhandlingar som regeringen uppenbarligen har.

Regeringen aviserar att *skattereformen* skall fullföljas – en uppfattning som vi självfallet delar. Den stora skattereformen är i själva verket nästan den enda ljuspunkten i en i övrigt problemfylld bild av den svenska ekonomins framtidsutsikter. Eftersom vi själva föreslagit att skattereformen understöds av ett *kommunalt skattestopp* hälsar vi naturligtvis med tillfredsställelse regeringens omvändelse på denna punkt. Vi vill emellertid redan nu påpeka att ett års skattestopp torde vara en alltför kort tid för att de avsedda effekterna skall erhållas.

Finansministern har sagt att den ekonomiska politiken bör innehålla så mycket utbudsstimulans som är möjligt och så mycket efterfrågedämpande åtgärder som är nödvändigt.

Bland de åtgärder som avses stimulera *utbudet av arbetskraft* återfinns förlängd semester. Vi beklagar uppriktigt den missuppfattning om ekonomiska realiteter som måste råda inom regeringen för att kunna hävda att längre semester leder till ökat arbetsutbud. Regeringen är tydligen själv något osäker på de positiva effekterna, eftersom den aviserar en utredning om rätt att förvärsarbeta under delar av semestern. Förlängningen av semestern har nu mot vår vilja beslutats av riksdagen.

Vi föreslog i januari att en s.k. *arbetsgivarperiod* på 14 dagar skulle införas. Det är bra att regeringen nu aviserar att ett sådant förslag skall komma. Regeringen avser emellertid koppla ihop detta förslag med en skattehöjning på ca 10 miljarder kronor, vilket vi inte kan acceptera. Självfallet måste sjukförsäkringsavgiften sänkas med de ca 2.5 procentenheter som övervältringen av utgifterna motsvarar, inte enbart 1 procentenhet som regeringen aviserar. Effekten skulle annars bli en betydande höjning av företagens och den offentliga sektorns kostnadsnivå i ett redan bekymmersamt utgångsläge.

Mot de andra åtgärder som regeringen aviserar för att öka utbudet av arbetskraft har vi inga invändningar. Vi vill emellertid understryka vad vi hävdade redan tidigare, nämligen att åtgärder inom socialförsäkringssystemet torde behöva bli mer omfattande än vad regeringen tycks vilja. Vi anser att det finns skäl att överväga både karensdagar, nivån på ersättningen och utformningen av arbetsskadeförsäkringen. Därvid bör samråd ske med arbetsmarknadens parter.

Bland åtgärder för att *dämpa efterfrågan* återfinns enbart skattehöjningar. Som vi tidigare har påpekat anser vi att detta är fel metod. Vi hänvisar i stället till de förslag till besparingar i de offentliga utgifterna som vi föreslagit i januari samt till vad som ovan nämnts om socialförsäkringssystemen.

Den skärpning av finanspolitiken som ligger i den lagfästa sjuklönen har vi kommenterat ovan. Förslaget om höjd investeringsskatt har vi avvisat i en särskild motion.

I fråga om höjningen av *skatten på tobak och alkohol* hänvisar vi till våra i januari lagda motioner om Åtgärder mot tobaksbruk och Åtgärder mot missbruk. Våra förslag om en större höjning av skatten på alkohol och tobak är ett led i en aktiv prispolitik för att minska konsumtionen.

Det som borde vara det viktigaste inslaget i en riktig ekonomisk politik, *åtgärder för att förbättra produktiviteten*, har i regeringens proposition tilldelats en undanskymd plats. Avsnittet saknar något som helst konkret innehåll.

Vi hänvisar till ett utförligt resonemang om en politik för en bättre produktivitet i vår partimotion från januari. Där framhålls bl.a. betydelsen av att i den skattefinansierade tjänsteproduktionen introducera mer konkurrens och enskilda alternativ till de offentliga produktionsmonopolen.

Hemställan

Mot bakgrund av ovanstående hemställer vi

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen, samt
2. att riksdagen avslår förordningen (1990:23) om tillämpning av prisregleringslagen (1989:978).

Stockholm den 22 mars 1990

Mot. 1989/90

Fi46

Anne Wibble (fp)

Lars De Geer (fp)

Ingela Mårtensson (fp)

Lars Leijonborg (fp)